

se m'embulla el *pensament*: / teranyina primfilada, / que en la fulla envellutada / es desfila lentament», Coromines (*Silèn VII, O. C.*, 40).

És un mot que ha donat lloc, abundantament, a robusta i popular fraseologia: *un pensament* 'una miqueta, un bri'; un pastor que feigeix ser frare confessor diu a la pastorella galana: «Mira pastora galana, / arri-ma't un pensament / si ab mi vols confessà ---», MilàF (*Romllo.*, 525, reco. en el Gironès); «estatura mitjana, cara no ben bé ovalada i un pensament llarga», Coromines (*Viatge a Màlaga*, p. 83). *Fer el pensament* que 'imaginar' Bna. «Un mosso --- un jornalier --- féu el pensament que no ha vingut ningú més... El gos de sota la taula mereix més que jo ---», Puig Ferrater (*Cercle Màgic*, 293). *Pensamentier. Pensamentós. Empensamentat*: «els poemes, mig reflex dels meus camps, mig *empensamentat* somnieig, que, amb el títol de *Terra i Somni*, constituïren el meu primer llibre», Villangómez (*La Miranda*, 7).

Penser < occità *pensier* «pensée, souci, chagrin» (PDPF), i en les dues traduccions de Boccaccio que cita *AlcM* pot ser manlleu d'aquest per conducte de l'it. *pensiero*; però no cal, com sigui que JRoig no és suspecte d'italianisme: «Tot lo *penser*, / qual elles tenen / quan marit prenen, / és sia noble» (*Spill*, 482). Una locució *pensé que*, usada per MrnVayreda, pot tenir-hi més o menys relació: *pensé que* 'penseu pas, ben al contrari': «—Serveixin el dinar y marxaré desseguida. —El dinar...? —féu aquesta ab posat d'admiració—. *Pansé que* n'he fet! Com que el veyà ab aquest deliri per marxar...!»; «—¿I doncs què n'heu fet dels homes, que quasi no en veig un per medicina? És que encara jauen els ganduls?— Les dones reien senzillament, mentre que alguna afegia: —Ja pot pensar si jauen! *Pansé que* n'hem vist cap d'anit!», *Sang Nova* (I, § 9, 65; II, 72). Però sense descartar que allò s'hi hagi ajuntat, més aviat pensaria a relacionar amb l'arcaic *pensé* 'm'he cregut', com sigui que en tot cas tenim aquesta aglutinància en el cast. clàssic *penséque* «error nacido de ignorancia, ligereza o descuido», documentat en B. Gracian, Lope de Vega, Ruiz de Alarcón («El castigo del *penséque*» drama clàssic) etc. (*DECH* IV, 504b7); si no fos que també fóra versemblant una creació paral·lela al men. *benseses*: < *ben sé que* --- × *pensar*.

Pensatiu: té diversos concurrents (més atansats a les formes it. i fr.), però aquesta és la més idiomàtica i que sempre ha tingut més arrels en la llengua: natural, puix que *pensare* en llenguatge de tirat més popular venia a reemplaçar *cogitare*, que també un *pensativus* rellevés el clàssic *cogitativus*; i que, popularitzant-se aviat *pensare*, sense plegar-se a la fonètica hereditària, també aquí mantingués *pensativus* la -t-, com la -n-, intactes.

El tenim ja en St. Vicent Ferrer: «com anava axí trist e *pensatiu* ---», *Quar.*, 173.96; i en el Nebr. català, traduint *cogitabundus*. *AlcM* en cita altres exemples dels ss. xv-xvi, i n'hi ha bons testimonis en els poetes clàssics mallorquins: «al qui l'escolta *pensatiu* / com que li diga: —Meditau! / Dolça és la parla del Gorg

Blau», Costa (*Gorg Blau*, 4.7); «La copa *pensativa*» bell poema d'Alomar; «La dolça Abigañ, prudenta i *pensativa*», JnÀlcover, i altres (inoblidables, i no oblidats dels seus fàcils imitadors); és formació comuna amb les altres llengües hispàniques i amb l'oc.: «Sent Jan, vengue meissoun, abro si fiò de joio, / amount, sus l'aigo-vès, lou pastre *pensatiu* / en l'ounou dóu país, enausso uno mounjoio / pèr marcà li pasquíé (m)ounte à passà l'estieu», Mistral (que en el *TdF* ens en consigna encara exs. de Roumanille i Roumieu). *Pensatiuol*.

Tingué ben cert concurrents: de bracet amb el francès *pensif*, oc. ant. *pe(n)siu*, veiem de vegades *pensiu* en català antic: «està fort trist e fort *pensiu*» en un text cancelleresc datat de Girona a. 1299 (Finke, *Acta Ar.* III, 80); també en Desclot; i el femení, escrit *penciva*, en Reixac (*Q.*, 164.7); o millor: «veren la dona estar molt *penssiva* e demanaren-li d'on era», *Filla R. d'Hongria* (NCL. XLVIII, 39); emplomallat per Verdguer: «un dia que rodavan pel bell cim, / veyent lo vell al mariner *pensivol* / lo crida a seure sota un roure altívol, / ahont no arriba 'l salabrós ruixim», *Ail.* (Intr., 24e). D'altra banda, d'acord amb l'it.: *pensós* en el *Boeci* i en el Comanador Stela; aquest usual en bastants textos gens suspectes d'italianisme: «sí fo la nuyt lo Rey molt irat e molt *pansós* per amor dels bons hòmens», Reixac (16.18, on justament l'original francès de la *Queste*, porta *pensiz*): «la beneyta, axí com anava *pensosa*, / dexà totes les pombes, e, ab lo cap cubert, anava a Jh. Xr.», StVicentF (*Quar.*, 250.163); referint-se a Cupido: «sol trist, *pensós*, quant ab ell m'encontrí, / en loc desert, plorant la pena mia / ---», dictava el barceloní Romeu Lluill, c. 1460-80 (v. 7 del facs.); «los naturals colors --- ara, més que en los temps passats, me fan *pensosa*», *Fiameta* (ed. gòt., § 15, 28). *Pensarós*.

Pensador [Lab. 1840]: crec que fou de Coromines de qui es digué primer això, o més que de ningú: «Revisió de valors del segle XIX --- tres assaigs que espurnegen de bells llampecs d'enginy, bons ells tots sols, per a fer la reputació d'un *pensador*», Feliu Elias, «En aquesta *Vida Austera* --- Coromines examina, sota els seus diversos caires, l'obra dels grans *Pensadors*», Alb. Schneeberger (O. C. de Coromines, 1696a2, 1676b). *Pensat. Apensat*: «Aquell home no respòs a ses paraules: tant era *apensat* en lo plet que menava»; «Lo juglar stec longament *apensat*, ans que respòs», Lluill (*Blanq.*, NCL. I, 228.25; *Merav.* III, 70). *Apensar. Apensadament. Benpensant; bempensat*.

Impensat [DTo. 1670] i *impensadament* [DTo. 1647], derivats comuns només amb el cast. *impensado* [Cervantes, *Aut.*], port. *impensado*, port. i cast. *impensadamente* [1640, Saavedra, *DAut.*] i l'it. *impensato*, -atamente, *all'impensata*, estranys al francès: possiblement la iniciativa fou de l'italià, on *impensato* ja es troba en Varchi (1560), *impensatamente* en una hagiografia (S. xv?) i *all'impensata* ha estat criticat com a vulgarisme però no recent (cites en el dicc. de Viani, 1858); estranys també a les llengües medievals de França etc., i el *TdF* porta un prov. mod. *impensà*,